УДК 633.31:631.452(631.452)

ПЕРСПЕКТИВИ ВИРОЩУВАННЯ ЗЕРНОБОБОВИХ КУЛЬТУР В УКРАЇНІ

Миколайчук В. Г.,
доцент, канд. біол. наук
Базаренко О. С.,
магістр
Воронюк К. І.,
магістр
Стефанішин Р. І,
магістр
Миколаївський національний аграрний університет

На сучасному етапі розвитку сільськогосподарського виробництва існує багато невирішених проблем, серед яких недостатнє видове різноманіття овочевих культур, низька урожайність та якість овочевої продукції. Гостро стоять питання щодо забезпечення населення продуктами харчування, багатими на білок [1]. Бобові культури мають високу харчову цінність. Вони цінуються за легкодоступні для людини білки та вітаміни. Світове різноманіття культурних овочевих бобових нараховує понад 40 видів, але в Україні асортимент недостатній [2].

За оцінками ФАО, 75 % різноманітності сільськогосподарських культур було втрачено в період з 1900 по 2000 рр. За прогнозами, до 2055 р. від 16 до 22 % видів флори важливих продовольчих рослин може зникнути внаслідок зміни клімату [3]. Поряд з цим виникає ситуація, коли культури, що були поширеними в давніх землеробських культурах, знову набувають популярності завдяки цінним властивостям.

Соя – основна стратегічна продовольча та кормова культура у світі. На теперішній час в Україні відмічається підвищений інтерес до вирощування сої, зростає її виробництво. Упродовж останніх 10 років аграрії 16 областей України наростили площі посіву сої. За період з 2010 до 2019 рр. приріст посівних площ під культурою склав близько 528,07 тис. га. Найбільший приріст зафіксовано у господарствах Хмельницької, Житомирської, Тернопільської, Чернігівської та Сумської областей. На 2022 р. планувалося відвести під сою 1 523 тис. га, на 2023 р. площу зменшать до 921 тис. га [4].

Серед бобових культур найбільш поширеними в Україні є горох, посівні площі якого в 2022 р. займають 131 тис. га. У сезоні 2021 в Україні посіяли горох на 238,16 тис. га, що менше, ніж попереднього року на 56,05 тис. га [6]. За даними Жуйкова О.Г. та Лагутенко К.В., світове виробництво гороху знаходиться у межах 11-12 млн т. Найбільшим виробником вважається Канада, яка за рік виробляє понад 3 млн. т гороху. На другому місці – ЄС, де основне виробництво зосереджено у Франції (близько 1,5 млн т), Німеччині (400 тис. т) та Великобританії (200 тис. т). До потужних світових виробників належать також Китай і Росія (з обсягами виробництва на рівні 1,2 млн т), Індія (800 тис. т) та США (понад 900 тис. т). [5].

Однак необхідно враховувати зміну клімату і звернутися до стійких до посухи бобових культур, таких як чина посівна та нут.

Чина посівна – культура, яка була одомашнена на Балканах близько 6000 року до н. е. Вона стійка до екстремальних температур, посухи, повеней і засолення, здатна успішно рости в теплому кліматі та на маргінальних ґрунтах із дефіцитом поживних речовин, забезпечуючи досить хороші врожаї. Посівні площі під вирощування чини в світі становлять близько 500 тис. га [7].

Нут є однією із стародавніх культур, яку почали вирощувати близько 10000 р. до н.е. Основними споживачами нуту є арабські країни, де на душу населення припадає 35 кг продукту, в Європі та Центральній Азії цей показник може сягати 30 кг. Тому для українських аграріїв ці напрямки є найбільш привабливими. До 2020 року посівні площі під нутом збільшилися удвічі-тричі. В Україні середня урожайність нуту становить 13,8 ц/га. Південь України є найбільш придатним для вирощення нуту, однак 2/3 посівних площ зосереджені на території центральної України [8]. Врожайність нуту коливається від 20 до 30 ц/га. За вмістом білка насіння нуту поступається гороху та сої, але це легкозасвоюваний білок, що поряд із високим вмістом провітаміну А формує постійний попит на нут у багатьох країнах Азії та Африки. Головною перевагою нуту порівняно з традиційними культурами є його вища посухостійкість та затребуваність на зарубіжних ринках [**9**]. Загальна площа посівів нуту в світі складає близько 13,0 млн га із загальним об'ємом виробництва 12,4 млн тонн в 56 країнах у 2015–17 гг. [10]. Індія і Австралія є основними виробниками, частка яких складає 73 % і 72 % загальної площі і виробництва. Індія є одночасно найбільшим світовим виробником, споживачем й імпортером нуту. Загальна посівна площа під бобовими культурами в світі у 2018 р. склала 95,76 млн га, із яких 17,19 млн тонн припадає на нут, що складає 18,63 % [11].

Таки чином, у звязку зі зміною клімату, аграрії Півдня України мають можливість вирощувати більш посухо- та жаростійкі культури, на які є попит за кордоном.

Список літератури

1. Рекомендації з вирощування малопоширених бобових овочевих культур в Лісостепу України / З.Д. Сич І. М. та ін. Київ : НУБіП України. 2010. 42 с.
2. Яковлев Г. П. Бобовые земного шара. Ленинград : Наука, 1991. С. 116-118.
3. Наукові відомості про зміну клімату. URL : https://cutt.ly/MMxEJ9g.
4. Потреба в насінні. URL : https://minagro.gov.ua/en/napryamki/state-support/needs-seeds
5. Жуйков О. Г., Лагутенко К. В. Горох посівний в україні – стан, проблеми, перспективи (оглядова). *Таврійський науковий вісник.* № 98. С. 65-71.
6. Посівна-2021 у цифрах. URL : https://cutt.ly/B1fhJv7
7. Rizvi, A.H.; Sarker, A.; Dogra, A. Enhancing grasspea (*Lathyrus sativus* L.) production in problematic soils of South Asia for nutritional security. *Indian J. Genet. Plant Breed.* 2016, *76*, 583-592
8. Горобчук А. Прибуткові бобові культури: нут. URL : https://cutt.ly/G1fhBdF